

คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค: การแปลและศึกษาวิเคราะห์

The Vinayavinicchayaṭīkā, Patha-mabhāga:

A Translation and An Analytical Study

ชำนาญ เกิดช่อ Chamnarn Kerdchor^๑

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของคณาจารย์เรื่อง “คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค: การแปลและศึกษาวิเคราะห์” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อแปลคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาคจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย ๒) เพื่อศึกษาโครงสร้าง ภาษา ความสัมพันธ์ และศัพท์ของคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค และ ๓) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญของคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา

พระวาจิสสระเถระชาวศรีลังกา รจนาขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๗๐๐ เพื่ออธิบายความแห่งอรรถกถาวินยวินิจฉยของพระพุทธที่ตเถระชาวอินเดีย มีลักษณะการเรียบเรียงแบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง มีสำนวนโดดเด่นคือการใช้คำสมาสเป็นชูดยาว มีการใช้ภาษาตรงตามหลักบาลีไวยากรณ์ มีเนื้อหาสัมพันธ์กับพระวินัยปิฎก มีการกล่าวถึงศัพท์วิเคราะห์จำนวนมาก มีเนื้อหาสำคัญกล่าวถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิกขาบทที่เป็นปาราชิก สังฆาติเสส อนียต นิสัคคีย์ และปาจิตตีย์ โดยอธิบายความไปตามลำดับอรรถกถาวินยวินิจฉยที่เป็นต้นแบบและอ้างอิงเนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส

คำสำคัญ: วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค การแปล การศึกษาวิเคราะห์

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Abstract

This article is a part of the dissertation entitled "the Vinayavinicchayaṭīkā, Pathamabhāga: a Translation and an Analytical Study" which contains three objectives: 1) to translate the Vinayavinicchayaṭīkā (subcommentary), Pathamabhāga from Pali language into Thai language. 2) to study structure, language, relationship and vocabularies in the Vinaya-vinicchayaṭīkā, Pathamabhāga, and 3) to analyze the essential contents of the Vinayavinicchayaṭīkā, Pathamabhāga.

From the studies, it found that the structure of the Vinayavinicchayaṭīkā has been written by a Sri Lankan monk, Ven. Vacissara Thera about circa 1700 BC to explain the Vinayavinicchaya commentary, which composed by the Indian famous monk, Ven. Buddha-datta Thera. This Vinayavinicchayaṭīkā, Pathamabhāga contains the characteristics of prose as well as verse mixed together with the use of notable words that are of a compound word length. The language that used based on Pali grammar in which its contents related to the Vinayapitaka. Furthermore, there mention many lexical analysis as well as the essential contents are discussed the principles of Pārājika (Defeat), Saṅghādisesa (Formal Meeting), Aniyata (Undetermined), Nissaggiya (Forfeiture) and Pācittiya (Expiation). The explanation of which is respectively mentioned in the Vinayavinicchaya commentary with the reference to the Vinayapitaka, commentaries, subcommentaries and extra-literary Works called Visuddhimagga.

Keywords: Vinayavinicchayaṭīkā, Pathamabhāga, Translation, Analytical Study

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนา โดยทั่วไปหมายรวมทั้งหลักธรรม พระสงฆ์ องค์กร ศาสนสถาน และศาสนวัตถุ แต่เมื่อเจาะจงความตามรูปศัพท์ย่อหมายถึง คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาจะยืนยงสถาพรได้ก็ด้วยการธำรงรักษาพระพุทธพจน์คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อันได้แก่พระธรรมวินัยนั่นเอง ซึ่งพระพุทธองค์ทรงประทานมอบให้เป็นศาสนาแทนพระองค์ก่อนจะเสด็จปรินิพพานว่า “อานนท์บางทีพวกเราอาจจะคิดว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีศาสดา ซอนี่พวกเราไม่พียงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสนาของเธอทั้งหลาย” พระพุทธพจน์จึงเป็นทั้งพระพุทธศาสนาคือคำตรัสสอนของพระพุทธเจ้าและที่ธำรงสถิตพระศาสดา โดยทรงไว้และประกาศพระธรรมวินัยแทนพระพุทธองค์ พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ด้วยภาษามคธ คำสั่งสอนที่พระอรุณกถาจารย์กล่าวไว้ในคัมภีร์สัมโมหวิโนทนี อภิธัมมปิฎก วิมังการกถาว่า แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อตรัสพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎกตามระเบียบแห่งพระบาลี พระองค์ก็ทรงแสดงด้วยภาษามคธ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้รับการบันทึกรักษาไว้ด้วยภาษามคธ เมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่ขยายออกไปสู่ประเทศที่ประชาชนไม่มีพื้นความรู้ทางภาษามคธ กุลบุตรที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษามคธเพื่อจะได้ศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่บันทึกไว้ด้วยภาษามคธ ภาษามคธที่ใช้รองรับรักษาพระธรรมวินัยนั้นในกาลต่อมาถูกเรียกว่า ภาษาบาลี เพราะเป็นภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระธรรมวินัย

วิธีรักษาพระพุทธพจน์ ก็คือการรวบรวมคำสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วจัดหมวดหมู่ให้กำหนดจดจำได้ง่าย และชักซ้อมทบทวนกันจนลงตัว แล้วสวดส่ายพร้อมกันแสดงความยอมรับเป็นแบบแผนเพื่อทรงจำสืบต่อกันมา วิธีการนี้เรียกว่า สังคายนา หรือ สังคิติ ซึ่งแปลตามตัวอักษรว่า การสวดพร้อมกัน

พระพุทธพจน์เดิมเรียกว่า พรหมจรรย์ ขยายเป็นพระธรรมวินัย และขยายต่อมาจนกระทั่งยุคเป็นพระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนา หมายถึงคัมภีร์หรือตำราที่บรรจุคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า (และของพระสาวกสำคัญบางรูป) รวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ดุจเดียวกับตะกร้าอันเป็นภาชนะสำหรับใส่รวมของต่างๆ ไว้ คือ (๑) พระวินัยปิฎก ว่าด้วยวินัย หรือข้อบัญญัติเกี่ยวกับความประพฤติความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมและการดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุและภิกษุณีสงฆ์ (๒) พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยพระสูตรหรือเทศนาที่ตรัสแก่บุคคลต่างๆ ในเวลาและสถานที่แตกต่างกัน เป็นรูปคำสนทนาโต้ตอบบ้าง คำบรรยายธรรมบ้าง เป็นรูปร้อยกรองบ้าง ร้อยแก้วบ้าง ร้อยแก้วผสมร้อยกรองบ้าง ตลอดถึงเทศนาของพระสาวกสำคัญบางรูป (๓) พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยหลักธรรมต่างๆ ที่อธิบายในแง่วิชาการล้วนๆ ไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือเหตุการณ์ ส่วนมากเป็นคำสอนด้านจิตวิทยาและอภิปรัชญาในพระพุทธศาสนา พระไตรปิฎกบาลีของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นบันทึกคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เก่าแก่ที่สุด ดั้งเดิมที่สุด สมบูรณ์ที่สุด และถูกต้องแม่นยำที่สุด ที่ยังคงมีอยู่ใน

ปัจจุบัน ในฐานะที่เป็นแหล่งอ้างอิงชั้นสุดท้ายสูงสุด พระไตรปิฎก ใช้เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ตัดสินว่าคำสอนหรือวิธีปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นของพระพุทธศาสนาจริงหรือไม่ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของชาวพุทธทุกคนที่จะรักษาปกป้องพระไตรปิฎก ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการอยู่รอดของพระพุทธศาสนา และดังนั้นจึงหมายถึงต่อประโยชน์สุขของชาวโลกด้วย^๒

พระไตรปิฎกมีความสำคัญยิ่งยวดดังกล่าวแล้วนั้น แต่ทว่าพระวินัยปิฎกนับได้ว่าเป็นความสำคัญยิ่งกว่าทุกปิฎก เพราะพระวินัยเป็นเหตุให้พระพุทธศาสดาดำรงอยู่ได้นานหรือไม่นาน ดังพระดำรัสในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ สรุปลงความว่า พระพุทธเจ้า ๓ พระองค์ คือ พระพุทธเจ้า วิปัสสี พระพุทธเจ้าสิขี และพระพุทธเจ้าเวสสภุ ทรงผ่อนคลาที่ที่จะทรงแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวก นวักคัสตฤศาสน์มีสุดตะเป็นต้น^๓ ของพระองค์จึงมีไม่มาก ทั้งมิได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แก่สาวก ไม่มีการแสดงปาติโมกข์ เมื่อหมดพระพุทธเจ้าและสาวกผู้ตรัสรู้ตามแล้ว สาวกชั้นหลังๆ ต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติวรรณะ ได้เข้ามาบวชจากต่างตระกูล เธอเหล่านั้นพาให้พรหมจรรย์ (ศาสนา) สูญสิ้นไปเร็วพลัน เหมือนดอกไม้บานาพรรณกองอยู่บนแผ่นดินกระดาน ยังไม่ร้อยด้วยด้าย ย่อมถูกลมพัดกระจัดกระจายไป ฉะนั้น ส่วนพระพุทธเจ้า ๓ พระองค์ คือ พระพุทธเจ้ากกุสันธะ พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ และพระพุทธเจ้ากัสสปะ ไม่ทรงผ่อนคลาที่ที่จะทรงแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวก นวักคัสตฤศาสน์มีสุดตะเป็นต้นของพระองค์จึงมีมาก ทั้งทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แก่สาวก มีการแสดงปาติโมกข์ เมื่อหมดพระพุทธเจ้าและสาวกผู้ตรัสรู้ตามแล้ว สาวกชั้นหลังๆ ต่างชื่อ ต่างโคตร ต่างชาติวรรณะ ได้เข้ามาบวชจากต่างตระกูล เธอเหล่านั้นพาให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่นาน เหมือนดอกไม้บานาพรรณกองอยู่บนแผ่นดินเอาด้ายร้อยไว้ย่อมไม่ถูกลมพัดกระจัดกระจายไป ฉะนั้น^๔ วินัยนับว่าเป็นรากแก้ว เป็นอายุของพระพุทธศาสนา ดังมติที่ประชุมสงฆ์ในคราวปฐมสังคายนาว่า พระมหากัสสปเถระได้ปรึกษาภิกษุทั้งหลายว่า ผู้มีอายุทั้งหลาย พวกเราจะสังคายนาอะไรก่อน พระธรรมหรือพระวินัย ภิกษุทั้งหลายเรียนว่า ข้าแต่ท่านพระมหากัสสปะ ชื่อว่าพระวินัยเป็นอายุของพระพุทธศาสนา เมื่อพระวินัยยังตั้งอยู่ พระพุทธศาสนาจัดว่ายังดำรงอยู่ เพราะฉะนั้น พวกเราจะสังคายนาพระวินัยก่อน^๕

พระวินัยปิฎกมีหลายฉบับหลายสำนวนตามชุดพระไตรปิฎกที่ตีพิมพ์เผยแพร่ เช่น ฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฐรังษ์สังคายนา ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงเฉพาะฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย พระวินัยปิฎกนั่นเองมี

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พระไตรปิฎก : สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑-๒.

^๓ วิ.มหา. (บาลี) ๑/๗/๑๓, ม.มู. (บาลี) ๑๒/๒๗๗-๒๗๙/๒๖๗-๒๖๘, อจ.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๘๙-๙๙.

^๔ วิ.มหา. (บาลี) ๑/๑๙-๒๐/๙-๑๑, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙-๒๐/๑๑-๑๒.

^๕ วิ.ม.อ. (บาลี) ๑/๑๒-๑๓.

คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อานุฎีกา และปกรณ์วิเสสเพื่อไขความพระวินัยตามลำดับชั้นมาแต่โบราณ กล่าวเฉพาะคัมภีร์ฎีกาของพระวินัยปิฎกแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) ฎีกาที่ไขความวินัยอรรถกถาไปตามลำดับพยัญชนะ อธิบายสมันตปาสาทิการอรรถกถาโดยตรง มี ๕ คัมภีร์ ดังนี้ (๑) วชิรพุทธิ รัตนโดยพระวชิรพุทธิเถระ (๒) สารัตถทีปนี รัตนโดยพระสารีบุตรเถระชาวศรีลังกา ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ (๓) วิมตีวินโชนี รัตนโดยพระกัสสปเถระชาวชมพูทวีป (๔) กังขาวิตรณฎีกา (กังขาวิตรณฎีกาเก่า) ไขความกังขา-วิตรณซึ่งเป็นอรรถกถาของสิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์ (เทวมatica) รัตนโดยพระเถระชาวศรีลังการูปหนึ่ง (๕) วินยัตถมัญจสุตา (กังขาวิตรณฎีกาใหม่) รัตนโดยพระพุทธานคเถระศิษย์ของพระสารีบุตรเถระผู้รัตนสารัตถทีปนี ๒) ฎีกาที่ไขความอรรถกถาประเภทอัสระ (อรรถกถาอัสระ หมายถึงอรรถกถาที่ไม่ได้อธิบายพระบาลีตามลำดับบทพยัญชนะ ที่เรียกว่า สังเขปนอรรถกถาหรือสังคหอรอรรถกถา) มี ๗ คัมภีร์ ดังนี้ (๑) วินยสังคหฎีกา (ฎีกาเก่า) ไขความวินยสังคหอรอรรถกถา ในคัมภีร์คันทวงค์ ระบุว่า รัตนโดยพระสารีบุตรเถระ ผู้รัตนสารัตถทีปนี (๒) วินยาลังการะ (วินยสังคหฎีกาใหม่) ความวินยสังคหอรอรรถกถา รัตนโดยพระติเปฎกาลังการเถระ (๓) ขุททลสิกขาฎีกา (ฎีกาเก่า) ไขความคัมภีร์ขุททลสิกขา ในคัมภีร์คันทวงค์ระบุว่า รัตนโดยพระวาจิสสรเถระ ส่วนในคัมภีร์ศาสนวงค์ ระบุว่า รัตนโดยพระมหายสเถระ (๔) สุมังคัลป์ปาสนี (ขุททลสิกขา ฎีกาใหม่) ไขความคัมภีร์ขุททลสิกขา รัตนโดยพระสังฆรักขิตมหาสามีเถระ ศิษย์ของพระสารีบุตรเถระ ผู้รัตนสารัตถทีปนี (๕) มูลลสิกขาฎีกา ไขความคัมภีร์มูลลสิกขา ในคัมภีร์คันทวงค์ระบุว่า รัตนโดยพระวาจิสสรเถระ ส่วนในคัมภีร์ปิฎกัตตอตะไมระบุว่า รัตนโดยพระวิมลสารเถระแห่งเมืองอนูราธปุระ (๖) วินยัตถสารสันทีปนี ไขความคัมภีร์วินยวินิจฉริยะของพระพุทททัตตเถระในคัมภีร์คันทวงค์ระบุว่า รัตนโดยพระวาจิสสรเถระ ในคัมภีร์ปิฎกัตตอตะไมระบุว่า รัตนโดยพระมหาอุปติสสเถระ แต่ในคันทารัมถะของคัมภีร์วินยัตถสารสันทีปนีเองระบุว่า รัตนโดยพระเถระรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นศิษย์ของพระสารีบุตรเถระผู้รัตนสารัตถทีปนี (๗) ลีนัตถัลป์ปกาสิณี ไขความคัมภีร์อุตตรวินิจฉริยะของพระพุทททัตตเถระเช่นกัน ในคัมภีร์คันทวงค์ระบุว่า รัตนโดยพระวาจิสสรเถระ ส่วนในคัมภีร์ปิฎกัตตอตะไมระบุว่า รัตนโดยพระมหาอุปติสสเถระ^๖

คัมภีร์วินยวินิจฉริยะฎีกา มีชื่อเรียกว่า วินยัตถสารสันทีปนี เป็นฎีกาไขความอรรถกถาประเภทอัสระคืออธิบายคัมภีร์วินยวินิจฉริยะอรรถกถาซึ่งรัตนโดยพระพุทททัตตเถระ เชื่อกันว่าพระวาจิสสรเถระ แห่งนิกายมหาวิหารชาวศรีลังกา ซึ่งเป็นศิษย์ของพระสารีบุตรชาวศรีลังกา ผู้รัตนสารัตถทีปนี รัตนไว้เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ในสมัยของพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๓^๗ อนึ่งเนื่องจากในคำปรารภระบุเพียงว่า “ท่านผู้แต่งเป็นศิษย์ของพระสารีบุตรผู้รัตนสารัตถทีปนี” โดยไม่ได้ระบุนามไว้ ทั้งในคำลงท้ายของคัมภีร์ก็ไม่มีการระบุข้อมูลเกี่ยวกับผู้แต่งไว้แต่อย่างใด

^๖ วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/(๑๓)-(๑๕).

^๗ Malalasekera, G.P., *Dictionary of Pali Proper Names* vol. II, (New Delhi: Chaudhary Offset Process , 2003), pp. 849-850.

ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะสันนิษฐานว่าเป็นศิษย์ท่านไหน อาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์คันถวงศ์สันนิษฐานว่า เป็นพระวาจิสสรเถระ ส่วนอาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์ปฏิภักตต่อตะไมสันนิษฐานว่า เป็นพระมหาอุปติสสเถระ ท่านผู้รจนาคัมภีร์จะเป็นพระวาจิสสรเถระหรือพระมหาอุปติสสเถระ ก็เป็นพระเถระชาวศรีลังกา และเป็นศิษย์ของพระสารีบุตรเถระชาวลังกาผู้รจนาสารัตถที่ปนีทั้งสองท่าน สำหรับวิธีการรจนานของท่านนั้นได้อาศัยคัมภีร์อธิบายวินัยฉบับโบราณ ที่เขียนด้วยภาษาสิงหลเป็นต้นแบบ ทั้งนี้โดยได้รับการอาราธนาจากพระสุมังคลเถระและพระเถระอื่นๆ อีกหลายรูป ส่วนรูปแบบการอธิบายก็คือ อธิบายไปตามลำดับบทที่มีอยู่ในตัวคัมภีร์วินัยวินัจฉยานั่นเอง^๘ เนื้อหากล่าวถึงคันถารัมภกถา ปรรภกเกี่ยวกับการรจนาวินัยวินัจฉยฎีกา คันถารัมภกถา วินณนา อธิบายคำปรรภกของวินัยวินัจฉย ปาราชิกกถา อธิบายปาราชิกของฝ่ายภิกษุสงฆ์สังฆาติเสสกถา อธิบายสังฆาติเสสของฝ่ายภิกษุสงฆ์ อนียตกถา อธิบายอนียตของฝ่ายภิกษุสงฆ์ นิสสัคคียกถา อธิบายนิสสัคคียของฝ่ายภิกษุสงฆ์ ปาจิตตียกถา อธิบายปาจิตตียของฝ่ายภิกษุสงฆ์ รูปแบบการประพันธ์มีลักษณะผสมกันระหว่างร้อยกรองและร้อยแก้ว โดยมีร้อยกรอง(คาถา) จำนวน ๖๔ คาถา ส่วนที่เหลือเป็นร้อยแก้ว มีเนื้อหาตามต้นฉบับพิมพ์ภาษาบาลี จำนวน ๔๙๙ หน้า

คัมภีร์วินัยวินัจฉยฎีกานี้มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะเป็นคัมภีร์ที่ใช้ อธิบายพระวินัยของพระภิกษุเพื่อตัดสินว่าอย่างไรถูกต้องและควรปฏิบัติอย่างไร ประหนึ่งเส้นด้ายอีกเส้นหนึ่งเพื่อใช้ร้อยรัดจัดระเบียบความประพัตติของภิกษุสงฆ์เพื่อให้เป็นสงฆ์ที่งดงามและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ให้ยืนยงสถาพรสืบไป อยุ่อย่างไรก็ดี คัมภีร์นี้ยังไม่มีผู้ใดแปลเป็นภาษาไทยและศึกษาเชิงงานวิจัยให้เห็นถึงโครงสร้าง ภาษา ความสัมพันธ์ ศัพท์วิเคราะห์และเนื้อหาสำคัญของคัมภีร์ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะแปลคัมภีร์วินัยวินัจฉยฎีกา ที่แต่งโดย พระวาจิสสรเถระ ซึ่งเป็นศิษย์ของพระสารีบุตรเถระผู้รจนาคัมภีร์สารัตถที่ปนีและปริวรรตจัดพิมพ์เป็นภาษาบาลีอักษรไทยโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยแปลเป็นภาษาไทย เพื่อสะดวกแก่ผู้ใคร่ศึกษา แล้วนำมาศึกษาโครงสร้าง ภาษา ความสัมพันธ์ ศัพท์ และวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญของคัมภีร์วินัยวินัจฉยฎีกา ปฐมภาค

๒. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๑ แปลเอกสารต้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์วินัยวินัจฉยฎีกา ปฐมภาค ภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๔ โดยแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย

^๘ วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/(๒๓).

๒.๒ ศึกษาคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค ในด้านโครงสร้าง ภาษา ความสัมพันธ์ และศัพท์

๒.๓ วิเคราะห์คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค ในด้านเนื้อหาสำคัญ

๒.๔ รวบรวมข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ คัมภีร์สารัตถทีปนี วิมตฺติโนทนี กังขาวิตรณีนี วินยวินิจฉยะ ตลอดจนคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา ปกรณ์วิเสสวิทยานิพนธ์ หนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษา

๒.๖ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

๓. ผลการวิจัย

การแปลคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาคจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยได้ดำเนินการแปลเป็นภาษาไทยโดยเทียบเคียงเนื้อหาบางส่วนจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ต้นฉบับภาษาบาลี ๔๙๙ หน้า แปลเป็นภาษาไทยได้ ๓๙๑ หน้า^๙

๓.๑ โครงสร้างของคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกาปฐมภาค กล่าวถึงความหมาย ลักษณะเด่น ความเป็นมาของคัมภีร์ รูปแบบของคัมภีร์ สรุปได้ดังนี้

คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา หมายถึง คัมภีร์ฎีกาที่อธิบายคัมภีร์อรรถกถาวินยวินิจฉยะ ซึ่งมีเนื้อหาแจ่มแจ้งจำแนกพระวินัยโดยการอธิบายความพิเศษ^{๑๐}, ลักษณะเด่นของคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา สรุปได้ดังนี้ ๑) อธิบายความตามลำดับบทในอรรถกถาวินยวินิจฉยะ ๒) อ้างอิงพระไตรปิฎกมาสนับสนุนการอธิบายจำนวนมาก ๓) อ้างอิงอรรถกถาสมันตปาสาทิกามาสนับสนุนการอธิบายจำนวนมาก ๔) เดินเรื่องกระชับตามแนวอรรถกถาวินยวินิจฉยะ ๕) ใช้คำสมาสเป็นชุกชวย, ความเป็นมาของคัมภีร์คือ เป็นฎีกาอธิบายความในอรรถกถาวินยวินิจฉยะของพระพุทธ-ทัตตเถระชาวอินเดีย รจนาโดยพระวาจิสสรเถระชาวศรีลังกา เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ในสมัยของพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๓ ประเทศศรีลังกา โดยท่านได้รับการอาราธนาให้รจนาจากพระเถระชาวศรีลังกาในสมัยนั้น คือ พระสมังคลเถระ พระพุทธมิตตเถระ พระมหากัสสปเถระ พระธรรมกิตติเถระ และพระวณิษาณู ท่านได้อาศัยคัมภีร์อธิบายวินัยฉบับโบราณที่เขียนด้วยภาษาสิงหล รวมถึงอรรถกถาสมันตปาสาทิกา และฎีกาสารัตถทีปนีเป็นต้นแบบ อธิบายไป

^๙ ดูสำนวนการแปลใน นายชำนานู เกิดช่อ, “คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค: การแปลและศึกษาวิเคราะห์”, *ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ฉบับจิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙). หน้า ๑๙-๔๐๙, สาเหตุที่จำนวนหน้าการแปลน้อยกว่าต้นฉบับภาษาบาลีเนื่องจากขนาดและชนิดของตัวอักษรต่างกัน-ผู้วิจัยและแปล.

^{๑๐} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๑-๕/๑๗.

ตามลำดับบทที่มีอยู่ในตัวคัมภีร์อรรถกถาวินยวินิจฉยะ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยดำเนินการจัดพิมพ์คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกานี้เป็น ๒ เล่ม คือ วินยวินิจฉยฎีกาปฐมภาค และวินยวินิจฉยฎีกาทุติภาค, มีรูปแบบการแต่งเป็นทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง คือ มีร้อยกรอง (คาถา) จำนวน ๖๔ คาถา โดยเป็นอินทวิเชียรฉันท์ อุเพนทวิเชียรฉันท์ อุชาติฉันท์ ปุชยาวัตรฉันท์ และปุชยาอริยาฉันท์

ภาษาในคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกาปฐมภาค กล่าวถึงการใช้นามศัพท์ เช่น ตสส ปณาโมนาม ปณามกิริยา-นิปผาทิกา **เจตนา**^{๑๑}, แปลว่า **เจตนา**อันยังการกระทำความนอบน้อมให้สำเร็จชื่อว่า ความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัยนั้น การใช้กิริยาศัพท์ เช่น ‘ปวิภูจ’^{๑๒} นตีอาทินา ตาย ตาย กิริยาย อุปลกชิตโต ขโณ **คเหตุพโพ**^{๑๓} แปลว่าขณะอันท่านกำหนดแล้วด้วยการกระทำนั้นๆ **พึงถือเอา**ด้วยคำว่า ปวิภูจ เป็นต้น, การใช้อัพพยศัพท์ เช่น โมโร อุทเทตวา อนโตคาเม วา อนโตตถมฺหิ วา ฉทนปิฏฺเฐ วา นิสฺยติ, รกชติ^{๑๔} แปลว่า นกยูงบินขึ้น (ไฟขึ้น) จับอยู่ภายในบ้าน หรือภายในที่อยู่ หรือบนหลังค้ำ, ยังรักษาอยู่

ความสัมพันธ์ในคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกาปฐมภาค กล่าวถึงความสัมพันธ์กับพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส คือ สัมพันธ์กับพระไตรปิฎก เช่น เนื้อหาว่า “โย ปน ภิกขุ ภิกขุโน สีกขาสาชีวะสมาปนโน สีกขํ อปจจกขาย ทุพพลํ อนาวิกตวา เมณฺฐนํ ฐมฺมํ ปฏฺฐิสฺสเวยย, อนตฺมสฺส ตีรจฺฉานคตตายปิ, ปาราชิโก โหติ อสฺวาโส”^{๑๕} แปลว่า อนึ่ง ภิกษุใดถึงพร้อมด้วยสิกขาและสาชีพของภิกษุทั้งหลาย ไม่บอกคืนสิกขา ไม่เปิดเผยความท้อแท้ เสพเมถุนธรรมโดยที่สุดแม้กับสัตว์ ตีรจฉานตัวเมีย ภิกษุนั้นเป็นปาราชิก หาสังวาสมิได้ สัมพันธ์กับเนื้อหาในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์^{๑๖}, สัมพันธ์กับอรรถกถา เช่น เนื้อหาว่า “ยथा ปน สรีริ อุทฺธมาตกํ โหติ กุถิตํ นิลมกฺขิกาสมากิณฺณํ กิมิกุลสมากุลํ นวหิ วณฺมุเขหิ ปคฺขริตปุพฺพกฺุณฺนปภาเวน อุปคฺคณฺตุมปิ อสฺกฺกุณฺณยํ, ตथा ปาราชิกวตฺถุณฺจ ฤตฺถจฺจย-วตฺถุณฺจ ชหฺติ, ตาทีเส สรีเร ยตถ กตถจि อุปกฺกมโต ทุกฺกฏฺเมว”^{๑๖} แปลว่า ก็ ในกาลใด ร่างกายพองขึ้น เปื่อย คลาคล้ำไปด้วยแมลงวันหัวเขียว เกลือ่นกลั่นด้วยหมูหนอน อันใครๆ ไม่สามารถเพื่อจะเข้าไปใกล้ได้ เพราะเป็นศพที่มีน้ำหนองไหล ออกจากปากแผลทั้งเก้าแห่ง ในกาลนั้น ร่างกายนั้นย่อมละวัตถุแห่งปาราชิกและวัตถุแห่งฤตถุจจัย, ภิกษุเมื่อพยายามอยู่ในที่ใดที่หนึ่งในร่างกายเช่นนั้น ต้องอาบัติทุกกฏเท่านั้น

^{๑๑} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๑-๕/๕.

^{๑๒} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๗/๒๒.

^{๑๓} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๗๘/๖๒.

^{๑๔} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๖/๒๒.

^{๑๕} วิ.มหา. (บาลี) ๑/๔๔/๓๐.

^{๑๖} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๑๔/๒๙.

สัมพันธ์กับเนื้อหาในอรรถกถาสมันต-ปาสาทิกา^{๑๗}, สัมพันธ์กับฎีกา เช่น เนื้อหาว่า น จ ภิกขเว
 รัตตจิตเตน อองคาตํ คุปิตพพํ, โย ญฺเปยย, อาปตติ ฤทธจยสส”^{๑๘} แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
 มีจิตกำหนดไม่พึงจับองค์กำเนิด(แม่โค) รูปใดจับ ต้องอาบัติฤทธจยสส สัมพันธ์กับเนื้อหาในฎีกาสา
 รัตตทีปนี^{๑๙}, สัมพันธ์กับปกรณ์วิเสส เช่น เนื้อหาว่า “อติปิ โส ภควา อรหํ สมมา-สมพุทโธ”^{๒๐}
 แปลว่า แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาค พระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดย
 ชอบ สัมพันธ์กับเนื้อหาในปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค^{๒๑} ศัพท์ในคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกาปฐมภาค
 กล่าวถึงศัพท์วิเคราะห์ในปาราชิกกถา เช่น ราคปริยฎฐานเนน สทิสภาวาปตติยา มิถุนานํ อิหิ
 เมถุนํ^{๒๒} กรรมนี้เป็นกรรมของคนคู่ เพราะถึงความเป็นคนมีลักษณะเหมือนกัน เหตุมีความกลุ่ม
 รุมด้วยราคะ ชื่อว่า เมถุน, ในสังฆาติเสสกถา เช่น โอทปตตกีนี นาม “อิหิ อุทกํ วยิ สํสฎฐา
 อเภชชา โทหา” ติ วตวา เอกสมิ อุทกปตเต ปุริเสน สทธี หตถ์ โอตาเรตวา ภริยาว่า นีโต มาตุคา
 โม วุจจติ ฯ^{๒๓} มาตุคามผู้อันมารดาบิดากล่าวว่า พวกเธอทั้งสองจงปรองดอง ไม่แตกแยกกัน
 เหมือนกับน้ำนี้เกิด แล้วจับมือร่วมกับชายจุ่มลงในภาชนะน้ำใบหนึ่ง นำไปเป็นภรรยา ท่าน
 เรียกว่า ภรรยาที่เข้าพิธีสมรส, ในอนินยตกถา เช่น ตสสา อสสาโท รโห-นิสชชสสาโท ฯ^{๒๔} ความ
 ยินดีในการนั่งในที่ลับนั้น ชื่อว่า รโหนิสชชสสาทะ, ในนิสสัคคิกยกถา เช่น โลหมาสโกติ ตมพ-โลหา
 ทิหิ กตมาสโก ฯ^{๒๕} มาสกที่ทำด้วยแร่ทองแดงเป็นต้น ชื่อว่า โลหมาสก, ในปาจิตตियกถา เช่น
 ภาวนติ อหุญจจติ ภูตา ฯ^{๒๖} ที่ชื่อว่า ภูตะ เพราะอรรถว่า เกิดอยู่ด้วย เต็บโตขึ้นอยู่ด้วย

**๓.๒ เนื้อหาสำคัญของคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค กล่าวถึงเนื้อหาสำคัญใน
 ปาราชิกกถา สังฆาติเสสกถา อนินยตกถา นิสสัคคิกยกถา และปาจิตตियกถา สรุปได้ดังนี้**

ในปฐมปาราชิก พระวาจิสสรเถระกล่าวยกพระพุทธานุญาตห้ามภิกษุเสพเมถุนแล้ว
 กล่าวอธิบายความแห่งอรรถกถาวินยวินิจฉยะไปตามลำดับ เช่น กล่าวถึงมรรค ๓ อย่าง, มรรค
 ๓๐ อย่าง, กรณีภิกษุถูกแกล้งให้เสพเมถุน, การบอกคั่นสิกขา ๖ อย่าง, วัตถุประสงค์ที่แปรสภาพ
 เป็นวัตถุทุกกฎ (ร่างกายเปื่อยเน่า), ภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติ ๖ จำพวก

^{๑๗} วิมหา.อ. (บาลี) ๑/๕๙/๒๘๔.

^{๑๘} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๓/๓๓, ๒๖/๓๔.

^{๑๙} สารตถ.ฎีกา (บาลี) ๒/๖๐/๑๑๑.

^{๒๐} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๑-๕/๑๓.

^{๒๑} วิสุทธิ. (บาลี) ๑/๑๒๔/๒๑๖.

^{๒๒} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๑๑/๒๘.

^{๒๓} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๓๖๘/๑๖๐.

^{๒๔} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๕๔๒-๕๔๓/๒๒๓.

^{๒๕} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๖๙๘/๒๗๕.

^{๒๖} วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๙๙๕/๓๔๗.

ในทุติยปาราชิก พระวาจิสสรเถระกล่าวอธิบายคำในพุทธบัญญัติบางคำ พร้อมกับกล่าวอธิบายความอรรถกถาวินยวินิจฉยะไปตามลำดับ เช่น กล่าวถึงอาหาร ๕ อย่าง, เกณฑ์การตัดสินคดีการลัก ๕ อย่าง, ทรัพย์ ๓๐ ประเภท, ทุกกฎ ๘ อย่าง, ทุกกฎที่มีความพยายาม ๕ อย่าง, วิสาสบุคคล ๕ จำพวก, องค์ประกอบให้ต้องอาบัติทุติยปาราชิก ๕ อย่าง, ภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติ ๑๐ จำพวก

ในตติยปาราชิก พระวาจิสสรเถระกล่าวอธิบายพุทธบัญญัติบางคำ พร้อมกับกล่าวอธิบายความอรรถกถาวินยวินิจฉยะไปตามลำดับ เช่น กล่าวถึงชีวิตินทรีย์ที่เป็นปัจจุบัน ๓ อย่าง, โยชนา ๒ อย่าง, ภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติ ๗ จำพวก

ในจตุตถปาราชิก พระวาจิสสรเถระกล่าวอธิบายพุทธบัญญัติบางคำ พร้อมกับกล่าวอธิบายความอรรถกถาวินยวินิจฉยะไปตามลำดับ เช่น อุตริมนุสสรธรรม ๑๐ อย่าง, ความสำคัญว่าได้บรรลุ (อธิมานะ), เหตุให้เกิดอาบัติ ๖ อย่าง, ปาราชิก ๔ อย่างเฉพาะภิกษุณี, บุคคลอาภัพ ๑๑ จำพวก, บัณเฑาะก์ ๕ จำพวก, อุกโตพยัญชนก ๒ จำพวก, คนลักเพศ ๓ จำพวก, ภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติ ๖ จำพวก

ในสังฆาติเสสกกถา พระวาจิสสรเถระกล่าวอธิบายไปตามลำดับ เช่น ความกำหนด ๑๑ อย่าง, น้ำอสุจิ ๑๐ อย่าง, ความประสงคในการทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน ๑๐ อย่าง, (๔) เครื่องดนตรี ๕ ชนิด, เหตุให้ต้องอาบัติสิกขาบทด้วยการบำเรอตนด้วยกาม ๕ อย่าง, หุญิง ๑๐ จำพวก, ภรรยา ๑๐ จำพวก, เลศ ๑๐ อย่าง และ วิธา(ความถือตัว) ๓ อย่าง

ในอนินยตถกถา พระวาจิสสรเถระกล่าวอธิบายไปตามลำดับ เช่น ภิกษุผู้ไม่ต้องอาบัติ ๖ จำพวก, ความแตกต่างของอนินยตข้อที่ ๑ กับอนินยตข้อที่ ๒

ในนิสัสัคคียกถา พระวาจิสสรเถระกล่าวอธิบายไปตามลำดับ เช่น จีวร ๖ ชนิด, ที่เก็บจีวร ๑๕ แห่ง, มาสก ๓ อย่าง, ด้าย ๖ ชนิด

ในปาจิตติยกถา พระวาจิสสรเถระกล่าวอธิบายไปตามลำดับ เช่น อักโกสวัตถุ ๑๐ อย่าง, ดิน ๒ ชนิด, เตียง ๔ ชนิด, ฟูก ๕ ชนิด, คุณสมบัติสำหรับภิกษุผู้สั่งสอนภิกษุณี ๘ อย่าง, ภัตตรที่ไม่เป็นเดน ๗ อย่าง, โภชนะประณีต ๙ อย่าง, การบวราณาเภสัช ๓ อย่าง, ยาโลมนะโสวีระกะ

๓.๓ การวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญ ในที่นี้ขอกกล่าวถึงเฉพาะปาราชิกกถาและสังฆาติเสสกกถาเพราะเป็นบทบัญญัติที่มีโทษหนัก(ครุกาบัติ) ดังนี้

๑) การวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญในปาราชิกกถา^{๒๗}

การเสพเมถุนในปฐมปาราชิก คือการมีเพศสัมพันธ์ทางทวารหนัก ทวารเบา และปาก ระหว่างภิกษุกับบุคคลต้องห้ามต่อไปนี้ คือ (๑) หุญิง ๓ จำพวก (มนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉาน) (๒) อุกโตพยัญชนก คนสองเพศ ๓ จำพวก (มนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉาน)

^{๒๗} วิเคราะห์ตามข้อมูลในคัมภีร์นี้, ดูรายละเอียดใน วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๖-๓๘/๒๑-๔๒.

(๓) บัณฑิต เกษะ ๓ จำพวก (มนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉาน) และ (๔) บุรุษ ๓ จำพวก (มนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ดิรัจฉาน) ทั้งนี้การมีเพศสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นปาราชิกได้ต้องเกิดจากเจตนาในการมีเพศสัมพันธ์ และมีการสอดองคชาตเข้าไปถูกต้องอวัยวะนั้นๆ ในบริเวณที่เปียกชุ่มเพียงเมล็ดงา หากมีการณีเกิดการกลั่นแกล้งกัน เช่น มีการบังคับข่มขืนให้ภิกษุมีเพศสัมพันธ์โดยภิกษุไม่มีเจตนา ให้พิจารณาจิตของภิกษุนั้นว่า มีความยินดีใน ๓ ขณะ คือ (๑) ขณะที่สอดเข้าไป (๒) ขณะที่หยุดอยู่ (๓) ขณะที่ถอนออก หรือไม่ ถ้ายินดี เป็นปาราชิก ถ้าไม่ยินดี ไม่เป็นปาราชิก, แม้ภิกษุจำพวกพิเศษที่มีหลังอ่อน สามารถมีเพศสัมพันธ์กับตัวเอง เช่น เอาปากตนเองสอดองคชาตของตน หรือ เอาองคชาตตนเองสอดไปในทวารหนักของตน ก็ต้องปาราชิกเหมือนกัน, ปาราชิกข้อที่ ๑ เรื่องการเสพเมถุนหรือการมีเพศสัมพันธ์นี้ พระพุทธองค์ไม่มีข้อยกเว้นหรืออนุโลมใดๆ มีแต่ทรงบัญญัติเพิ่ม เช่น กรณีซากศพ กรณีใส่ถุงยาง เป็นต้น ก็ต้องปาราชิกเหมือนกันทั้งสิ้น, มีเพียง ๖ จำพวกเท่านั้นที่ไม่ต้องปาราชิกเพราะการมีเพศสัมพันธ์ คือ (๑) ภิกษุไม่รู้สีกตัว (๒) ภิกษุไม่ยินดี (๓) ภิกษุวิกลจริต (๔) ภิกษุมึจิตฟุ้งซ่าน (๕) ภิกษุผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา และ (๖) ภิกษุต้นบัญญัติ (ผู้เป็นต้นเหตุให้ทรงบัญญัติคือ พระสุทิน กลันทบุตร) ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงหรือป้องกันการทำผิดศีลข้อนี้ ภิกษุควรอยู่ให้ห่างจากสตรี หรือหากจำเป็นต้องอยู่ใกล้ ควรต้องมีสติระมัดระวังตัวให้มาก

๒) วิเคราะห์เนื้อหาสำคัญในสังฆาติเสสกา^{๒๔}

สังฆาติเสส ๑๓ ข้อ ถือว่าเป็นบัญญัติที่มีโทษหนักรองจากปาราชิก ส่วนมากเนื้อหากล่าวถึงองค์ประกอบที่เอื้อและค้ำว้ไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ เช่น การทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน การพูดคำช่วยยาบ (แพะโลมสาว) การจับต้องกายหญิง เป็นต้น และในตอนท้ายๆ กล่าวถึงการสร้างกุฎิ การทำลายสงฆ์ ความเป็นผู้ว่ายากสอนยาก ซึ่งเป็นภัยต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา, ในสังคมไทยปัจจุบัน อาบัติสังฆาติเสสค่อนข้างเสี่ยงที่ภิกษุจะทำการล่วงละเมิด เพราะความสะดวกในการใช้เครื่องมือสื่อสาร ทำให้ติดต่อสตรีได้ง่ายและไวขึ้น อันเป็นช่องทางให้ละเมิดอาบัติหมวดสังฆาติเสสหลายข้อได้อย่างง่ายดาย เช่น การทำน้ำอสุจิให้เคลื่อน การพูดจาแพะโลมสาว เป็นต้น, ทางแก้นั้น คณะสงฆ์ควรอบรมสั่งสอนให้พึงระวังในอาบัติสังฆาติเสสเป็นพิเศษ และหาทางแก้ไขเมื่อทำผิดศีลไปแล้วโดยแนะนำให้ไปอยู่ปริวาสกรรม และสร้างสังคมแห่งการมีสำนึกรับผิดชอบ ปรับปรุงตน ทั้งนี้พุทธบริษัทโดยเฉพาะสตรีพึงระวังตนเมื่อต้องพบและสนทนากับภิกษุ ฝ่ายภิกษุเองต้องมีสติและระมัดระวังเป็นพิเศษ

^{๒๔} วิเคราะห์ตามข้อมูลในคัมภีร์นี้, ดูรายละเอียดใน วิ.ฎีกา (บาลี) ๑/๓๒๕-๕๔๑/๑๓๗-

๔. บทสรุป

คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ราชนาโดยพระวิจิตรสรเถระชาวศรีลังกา ราวพุทธศักราช ๑๗๐๐ ในสมัยของพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๓ ประเทศศรีลังกา เป็นคัมภีร์อธิบายอรรถกถาวินยวินิจฉยของพระพุทธเจ้าตเถระชาวอินเดีย ต้นฉบับคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ตีพิมพ์เป็นภาษาบาลีโดยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๔๔ มีจำนวน ๒ เล่ม คือ คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค และทุติยภาค, เฉพาะคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค มีจำนวนต้นฉบับภาษาบาลี ๔๘๘ หน้า แปลเป็นภาษาไทยได้ ๓๘๑ หน้า สำนวนการแปลนี้เป็นองค์ความรู้สำคัญเนื่องจากเป็นสำนวนแรก การศึกษาโครงสร้างของคัมภีร์ได้ทราบลักษณะเด่นคือการใช้คำสมาสเป็นชุดยาว ทราบรูปแบบการรณาคัมภีร์ฎีกาพระวินัยที่ครอบคลุม เชื่อมโยงพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์วิเสส ประหนึ่งสายแห่งสำคัญสำหรับการวินิจฉยพระวินัยและแนวทางในการรณาคัมภีร์แนวฎีกาสำหรับบอณชน สรุปเนื้อหาโดยรวมของคัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค กล่าวถึงการอธิบายศัพท์และหลักเกณฑ์การวินิจฉยพระวินัยเช่นกับหนังสือแนวฎีกาทั่วไป ต่างกันแต่คัมภีร์วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาคนี้จะอธิบายแบบสั้น กระชับใจความตามอรรถกถาวินยวินิจฉยที่เป็นต้นฉบับ

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____ . **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____ . **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๕.
- _____ . **วินยวินิจฉยฎีกา ปฐมภาค.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๔.
- _____ . **วินยวินิจฉย-อุตตรวินิจฉยฎีกา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๔.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **สมนตปาสาทิกา นาม วินยฎกถา (ปรโม ภาค).** พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.
- พระพุทธโฆษาจารย์. **คัมภีร์วิสุทธิมรรค.** แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภ-มหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.
- _____ . **ปัญจสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย.** แปลโดย พระเทพเวที (จวน อุฏฐายี ป.ธ.๙). พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.
- รังษี สุทนต์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์. **ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **คำบรรยายพระไตรปิฎก.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- Malalasekera, G.P., **Dictionary of Pali Proper Names vol. 2,** New Delhi: Chaudhary Offset Process, 2003.

